

کرمان

استان کرمان، در جنوب شرقی ایران، با مساحتی حدود ۱۸۰ هزار و ۷۲۶ کیلومتر مربع در واقع ۱۱ درصد از خاک کشور را به خود اختصاص داده است که از این لحاظ، پس از استان خراسان، دومین استان پهناور کشور محسوب می شود.

مرکز استان کرمان، شهر تاریخی کرمان است و مهم ترین شهرهای آن عبارتند از: بافت، بردسیر، بم، جیرفت، رفسنجان، زرنند، سیرجان، شهرابک، کهنوج.

فهرست وب سایت ها و خدمات الکترونیکی

موقعیت جغرافیایی

استان کرمان یکی از مرتفع ترین استان های کشور در ناحیه کویری و کم آب ایران است. شهرستان بافت در میان شهرستان های تابع این استان، با ارتفاع ۲,۲۵۰ متر از سطح دریا به عنوان سومین شهر مرتفع ایران به شمار می آید و همین باعث شده «بام ایران» و «سیبری جنوب» خوانده شود. بلندی های این استان دنباله رشته کوه های مرکزی ایران هستند که از چین خوردگی های آتشفشانی آذربایجان آغاز شده و تا بلوچستان ادامه می یابند، البته این بلندی ها، در فلات مرکزی چندین بار به وسیله حوزه های پست داخلی و کویری قطع می شوند. زمین شناسان زمان تشکیل این چین خوردگی ها را همزمان با پیدایش فلات داخلی و عقب نشینی دریای تتیس می دانند. براساس این نظریه، به دنبال حرکات کوه زایی و باز شدن دهانه ی آتشفشانی، کف دریای تتیس بالا آمد و آب دریا های اطراف بر اثر تبخیر شدید و تراکم رسوبات آن خشک شد و قشر ضخیمی از رسوبات نمک دریا روی آن ها باقی ماند و کویرهایی چون کویر لوت را تشکیل داد. در نواحی پست، ذرات حاصله از متلاشی شدن و فرسایش کوهستان ها، روی هم انباشته شد که با وزش باد به حرکت در می آیند و تپه های متحرک شنی را به وجود می آورند.

رشته کوه های مرکزی به دو رشته کوه تقسیم می شوند که اولی؛ از شمال غربی به جنوب شرقی کشیده شده اند و مهم ترین آن رشته کوه های بشاگرد کوهبنان است. این رشته کوه ها دنباله کوه های جندق و بیابانک هستند که تا کرمان و بم گسترش یافته اند همچنین می توان در این منطقه به کوه هایی چون کوهبنان، طغرل الجرد یا تخ راجه، پلوار، سیرچ، ابارق و تهرود اشاره کرد.

دومین رشته کوه، رشته کوه هایی هستند که از یزد تا کرمان و چاله جازموریان کشیده شده اند و به موازات رشته اول امتداد دارند. از ارتفاعات مهم این رشته نیز می توان کوه های مدوار، شهر بابک، کوه پنج، چهل تن،

لاله زار، هزار بحر آسمان، جبال بارز و شهسواران را نام برد. همچنین رشته کوه دیگری به نام رشته کوه های بشاگرد در جنوب شهرستان کهنوج قرار دارند که این منطقه را از استان هرمزگان جدا می سازد. غیر از کوه های یاد شده؛ مهم ترین کوه های این استان عبارتند از؛ کوه هزار با ارتفاع ۴,۵۰۱ متر، مرتفع ترین قله استان کرمان و جنوب ایران، استکوه هزار در کرمان، چهارمین کوه مرتفع ایران، کوه کوشا یا کوه شاه بافت در شمال بافت.

ارتفاعات، پستی و بلندی‌ها، شرایط اقلیمی ویژه و آب و هوای متفاوتی را در نواحی مختلف استان به وجود آورده است. آب و هوای این منطقه در نواحی شمال، شمال غرب و مرکز، خشک و معتدل، در نواحی جنوبی و جنوب شرقی، گرم و مرطوب و در مرکز استان یعنی شهر کرمان، خشک و نیمه معتدل است. استان کرمان همواره تحت تاثیر بادهای مختلف منطقه ای و محلی قرار دارد. وزش این بادهای آب و هوای آن را دچار تحولات و تغییرات قابل توجهی می کند. این بادهای به طور عمده از نوع بادهای موسمی خشک هستند که در ماه های اسفند، فروردین و اردیبهشت می وزند و جهت وزش آن ها از جنوب غربی به طرف شمال شرقی و شرق همراه با خاک و شن است. در مقابل این بادهای غربی و شمال غربی قرار دارند که باعث ریزش باران در زمستان و بهار می شوند.

در رابطه با رودخانه های جاری این استان باید گفت که؛ مهم ترین رودخانه این منطقه «هللیل رود» است که شاخه های مهمی مانند زردشت از گوهر، بافت از لاله زار، رابر از الفتح یا شاه کوه، طلیل از کوه هزار و اسفندقه از ارتفاعات اسفندقه به آن می پیوندند و پس از آبیاری کردن جیرفت و شهرستان های کهنوج وارد هامون جازموریان می شوند. از دیگر رودخانه های این استان می توان آب بخشا در برد سیر، راور در منطقه راور، خبر در منطقه خبر بافت، رودخانه تنگوییه یا پلنگی در سیرجان، ابراهیم آباد، اندوهجرد، آب باریک، آبشور اسفندقه را نام برد.

پیشینه تاریخی

قبل از مهاجرت آریائی ها به ایران، تمدن های متعددی توسط مردمان بومی به وجود آمده بود که به عنوان نمونه تمدن بزرگ «آرت» درکناره های حاصلخیز هللیل رود، قسمتی از جنوب کرمان بود، این تمدن اکنون با نام شهر «دقیانوس یا جیرفت»، تمام فرضیه ها و نظریات کارشناسان، صاحب نظران تاریخ و باستان شناسان را درباره ی خاستگاه اولین تمدن های جهان دگرگون کرده و بعید نیست ایالت باستانی «کارمانیا یا همان کرمان

امروزی» به عنوان اولین جایگاه پیدایش تمدن در جهان باستان شناخته شود.

از لحاظ تاریخی سابقه سکونت و استقرار انسان در منطقه کرمان به هزاره چهارم قبل از میلاد می رسد. این منطقه یکی از قدیمی ترین نواحی ایران به شمار می رود. نام کرمان در دوره های قبل از اسلام، «بوتیا» و «کارامانیا» بوده است. البته برخی بر این عقیده اند که کرمان دگرگون شده کلمه «کریمان» است و عده ای نیز آن را مشتق از «کارمانیا» قدیم به معنی «جایگاه دلاوری و نبرد» ذکر می کنند. در حالی که مورخان عرب و یهود، کرمانرا فرزند «هیتال یا هپتال» از نبیره های نوح می دانند، هرودوت از شش طایفه شهری و روستا نشین و چهار طایفه چادر نشین نام می برد که این شش طایفه شهری شامل: مرفیان، ماسپیان، پانتالیان، دروسیان، گرمانیان هستند. مرکز کرمان را در قدیم «گواشیر» و «بردشیر» می خواندند. «گواشیر» در اصل «کوره اردشیر» یعنی «شهر اردشیر» بوده که به تدریج «گواشیر» شده است و نام آن در کتیبه بیستون به صورت «یوتیه» ذکر شده است. آنچه مسلم است؛ نام کرمان از نام یکی از ده شاخه اصلی پارسی ها گرفته شده است که در پی مهاجرت به قسمت جنوب ایران آمدند. شاخه های اصلی پارسی ها عبارت بودند از: پاسارگادی، مارافی، کرمانی، ماسپی، پانتیالی، دروسی، دایی، مردی، دروپیکی و ساگارتی.

کرمان در زمان هخامنشیان بخش عظیمی از شهر ساتراپی فارس به شمار می رفت و شهرهای چون شیرگان یا همان سیرجان امروزی، تپه یحیی یا بردسیر و بافت امروزی، به اردشیر باستان، گواشیر یا کرمان امروزی، پهره باستان یا فهرج امروزی، ارگ بم، نرماشیر، راین و جیرفت از شهر های قدیمی این سرزمین هستند. در پایان حکومت هخامنشیان ایالت کرمان همانند دیگر ایالت ها، مورد تاخت و تاز سپاهیان اسکندر مقدونی قرار گرفت که در پی این تهاجم و توقف دو ماهه ی لشکر اسکندر مقدونی، خسارت های سنگینی بر کرمان و مردمانش وارد آمد.

در دوره ساسانیان فرمانروای کرمان، عنوان شاه را به خود اختصاص داد؛ به عنوان نمونه؛ بهرام چهارم در سال ۳۸۸ میلادی، به علت این که در زمان پدرش والی کرمان بود به کرمانشاه یا شاه کرمان معروف بود. در دوره اسلامی از سال ۲۱ تا ۲۵۳ هـ ق، یعنی تصرف این منطقه توسط یعقوب لیث، موسس سلسله صفاریان، همواره مورد هجوم اعراب قرار می گرفت.

این سرزمین با روی کار آمدن دولت هایی چون سامانیان، دیلمیان، آل بویه و سلاجقه، جزو مناطق زیر سلطه آنان به شمار می رفت.

در سال ۶۱۹ هـ ق، هم زمان با حمله چنگیز خان مغول به خراسان، «براق حاجب» از حاکمان خوارزم شاهیان بر کرمان تسلط یافت و به طور رسمی سلسله قراختاییان را تاسیس کرد.

بعد از به روی کار آمدن دولت تیمور گورکانی و انقراض حکومت قراختاییان، این منطقه به تصرف وی در آمد ولی بعدها سلسله های قراقویونلو و آق قویونلو به ترتیب کرمان را جزو متصرفات خود در آوردند.

در سال ۱۱۳۲ هـ ق، محمود افغان پس از دو بار لشکرکشی به این سرزمین به منظور تصرف اصفهان توانست ابتدا کرمان و سپس اصفهان را زیر سلطه خود در آورد.

پس از شکست اشرف افغان توسط نادر شاه افشار و خلع شاه طهماسب دوم از سلطنت، کرمان نیز به تصرف نادر شاه، موسس سلسله افشاریه در آمد. در پی کشته شدن نادر شاه، در سال ۱۱۶۳ تا ۱۱۹۳ هـ ق، کریم خان زند توانست بعد از سرکوب مخالفان خود، خدا مراد زند را با سپاهی به کرمان فرستاد و این سردار هم توانست بدون هیچ گونه مانعی کرمان را متصرف شد.

در سال ۱۲۰۹ هـ ق، ماجرای پناهنده شدن لطفعلی خان زند به کرمان، حمله آقامحمدخان و فاجعه قتل و نیز کورکردن عده ی زیادی از مردم کرمان، فرار لطفعلی خان به بم و کور کردن او از اوراق سیاه این عصر محسوب می شود. هرچند که پس از او حاکمانی چون محمداسماعیل خان نوری، پسرش و نیز ابراهیم خان ظهردوله کوشیدند تا با اقدامات عمرانی خود این خاطرات دردناک را به فراموشی سپارند و مورد قبول مردم این منطقه قرار گیرند. ولی این خاطرات همچنان جزو وقایع دردناک تاریخ باقی ماند.

اقوام و زبان

مردم استان کرمان همانند مردمان سایر مناطق مرکزی ایران از نژاد آریایی و فارس هستند. اما در قرن های گذشته اقوام مختلفی به ویژه از اقوام و عشایر ترک آسیای میانه و مغول، این منطقه را به عنوان محل سکونت خود انتخاب کردند. غیر از اقوام ترک و مغول گروهی از عشایر لر، لک و طوایفی از قوم بلوچ به این سرزمین مهاجرت کردند. ساکنین کرمان بیشتر به زبان فارسی که همان فارسی دری است گفتگو می کنند ولی با توجه به مهاجرت اقوام مختلف از طوایف لر، ترک و مغول، تنوع زیادی در لهجه و گویش محلی در شهرستان های این استان به صورت متفاوت و متنوعی به چشم می خورد. ولی با این وجود غلبه اصلی با گویش فارسی و لهجه کرمانی است به طوری که امروزه گفتگو با گویش های لری و ترکی بسیار کم رواج دارد.

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

وسعت زیاد و ساختار تشکیلات زمین ساختی استان کرمان باعث شده این استان مقام اول کشور را در زمینه معادن متعدد و غنی به دست آورد. در استان کرمان معادنی نظیر آهن، مس، سرب و روی وجود دارد که بعضی از آنها دارای پیشینه ای کهن و چندین هزارساله در بهره برداری هستند. معادن مهم استان عبارتند از: معدن مس سرچشمه، مس میدوک، سنگ آهک گل گوهر سیرجان، زغال سنگ پابدانا، کرومیت اسفندیه و فاریاب و تیتانیوم کهنوج.

فعالیت ساکنین استان کرمان در بخش صنایع به دو صورت صنایع دستی و ماشینی انجام می گیرد که بخش صنایع دستی خود به دو نوع صنایع دستی و صنایع کارگاهی تقسیم می شود. از صنایع دستی مهم آن می توان از: شال، پته و ترمه نام برد که البته به غیر از پته دوزی، بقیه از رونق سابق برخوردار نیستند. صنایع دستی کارگاهی نیز شامل قالی بافی، جاجیم بافی، گلیم بافی و خورجین بافی است که هنوز هم رواج دارند. اما بخش ماشینی استان که این بخش نیز به سه دسته کارگاهی کوچک، متوسط و بزرگ تقسیم می شوند و عبارتند از: سیمان، خانه سازی، نوشابه سازی، قند، ذغال سنگ و مس. از بین صنایع ماشینی یاد شده صنعت مس دارای شهرت جهانی است.

معادن استان در تامین مواد اولیه مورد نیاز صنایع کشور نقش ارزنده ای را بر عهده دارند. معادن سرشار آهن، ذغال سنگ، مس و دیگر فلزات، چرخ های صنعت استان و کشور را به گردش در می آورند. معادن ذغال سنگ قسمتی از نیاز کارخانه ذوب آهن اصفهان را تامین می کنند. معدن مس سرچشمه کرمان که به گواهی کارشناسان از غنی ترین و خالص ترین معادن مس در جهان به شمار می رود، از ویژگی های اقتصادی استان کرمان

محسوب می شود

معادن کرومیت بافت، جیرفت و کهنوج نیز از مهم ترین معادن کرومیت ایران به شمار می روند و معدن تیتانیوم کهنوج تنها معدن از این فلز در ایران است

صرف نظر از منابع معدنی و صنایع استان کرمان و با توجه به شرایط اقلیمی، میزان منابع آب، موقعیت جغرافیایی و روش کشت اراضی، استان کرمان در حوزه کشاورزی به سه منطقه کشاورزی، تقسیم می شود که عبارتند از: مناطق کشاورزی خشک و کویری در شهرهای چون رفسنجان زرنند، سیرجان، مناطق کشاورزی معتدل کوهستانی در مناطقی مانند: بافت، کهنوج و مناطق کشاورزی گرمسیری در نواحی مثل: بم، جیرفت، کهنوج

از مهم ترین محصولات کشاورزی این استان می توان به: گندم، جو، سیب زمینی، پسته، حنا، وسمه، پنبه و چغندر قند اشاره کرد. در کرمان انواع محصولات سردسیری شامل گردو، بادام، گلابی، هلو، آلبالو، آلو، گیلاس، سیب و خرما و نیز مرکباتی نظیر پرتقال، لیمو شیرین، نارنگی، نارنج و گریپ فروت تولید می شود این استان در زمینه تولید پسته در کشور رتبه اول را به خود اختصاص داده به طوری که بیش از ۹۵ درصد این محصول در این استان و به ویژه شهر رفسنجان با ظرفیت ۷۰ درصد، تولید می شود نبود خاک حاصلخیز و محدودیت مراتع سرسبز در استان کرمان باعث شده دامپروری در آن از رونق چندانی برخوردار نباشد ولی با این وجود دامداری به سه طریق روستایی، عشایری و صنعتی صورت می گیرد

غذاهای محلی

آب گرمو، آش روزه بردسیر، آش گندم، آب روغنو، اماچو، اسپار، بلغور شیر، بزقرمه، پی پیاز، زیره پلو، چنگمال، قاتوق بابونه، قاتوق عدس، کلجوش، گورماست

سوغات

بخش شیرینی : باقلوا، کلمپه، کماج سن، حلوا، قاووت، لوز، مسقطی سیرجان

بخش کشاورزی : زیره، پسته، گردو ، خرما، مرکبات

بخش صنایع دستی : ترمه، پته، شال، فرش، گلیم، کارهای قلم زنی، ظروف مسی

صرف نظر از سوغاتی های ذکر شده در بخش شیرینی، کشاورزی و صنایع دستی، باید از گیاهان دارویی چون: حنا، سدر، کتیرا و نیز عطر و عرقیاتی مانند گلاب نیز نام برد

جاذبه های طبیعی - گردشگری

بافت : آسیاب جفته و نقاط گردشگری سد بافت، بندر گوغر، پارک ملی خبر، رودسید مرتضی، رود رابر، رود زردشت، رود بافت، رود بر، دامنه کوه های شاه و لاله زار، چشمه آب گرم ده شیخ، طبیعت روستای هنزا، غار طرنک، غار جفریز، منطقه شاه ولایت

بردسیر : دریاچه ترشاب، دریاچه حلبی ساز، چشمه آب گرم لاله زار، چشمه آب گرم شیرینک، چشمه آب گرم خدادی، چشمه آب گرم امیره کیخسروی، چشمه آب گرم رنگ، طبیعت بید خوان، طبیعت روستای باب زنگوییه، طبیعت روستای لاله زار، منطقه حفاظت شده بیدوییه

بم : چشمه آب گرم سید، چشمه آب گرم مسکون، چشمه آب گرم سرزه، دامنه کوه قدمگاه، دامنه کوه کشیت، دامنه کوه هزار، طبیعت لوت زگی آباد، طبیعت روستای بروات، طبیعت روستای باغ دشت، ییلاق های ده بکری، منطقه شکار ممنوع کوه شیر

جیرفت : آبشار دلفارد، دامنه کوه های سرمشک، طبیعت روستای خبر، طبیعت روستای دو ساری، غار شعیب، مقبره میر حیدر، منطقه حفاظت شده حیات وحش روستای خبر، ییلاق های دلفارد، ییلاق دربهبشت یا درهزار، ییلاق های اسفندیه

رفسنجان : دامنه کوه پورکان، چشمه حسین آباد، چشمه آب معدنی قاسم آباد، چشمه آب معدنی آباد آوران،
طبیعت روستای داوران

زرند : چشمه آوران، چشمه آب سرد درسنگ سیریز، طبیعت منطقه پاسیب
سیرجان : باغ بیمند، باغ سنگی بلورد، دامنه کوه بید شیرین، دشت های بلورد، جنگل های بنه و بادام چاه زار،
طبیعت روستای پاریز

شهر بابک : غار ایوب، دامنه کوه دوعاج، دامنه کوه بی سوخته، طبیعت روستای ریشه و پا قلعه، طبیعت دهستان
خبر، طبیعت منطقه جوزم، منطقه شکار ممنوع شهر بابک یا گودچاه

کرمان : ییلاق های شهر ماهان، ییلاق های جوپار، ییلاق های راین، ییلاق های کوه پایه، ییلاق کوهبنان، ییلاق
لاله زار

جاذبه های تاریخی

بافت : امام زاده سلطان سید مرتضی، امام زاده شاه زاده ابوالقاسم رابر، امام زاده سلطان فقیه الدین بزنجان، امام زاده سید علی موسی، امام زاده پیر غیب ارزوییه، امام زاده سید احمد طرنگ، تپه یحیی صوغان، تل کوشک رابر، تل قهوه ای، روستای تاریخی مزار دهسرد، زیارتگاه شاه ولایت در روستای خبر، قلعه دیلم، قلعه کرد علی دشتاب، قلعه خبر، قلعه سنگ، قلعه گزنجان، مسجد هزار ساله آبدر رابر

بردسیر : آسیاب آبی ترشاب در شهر گلزار، آسیاب حنیفه، ارگ بردسیر، امام زاده سید محمد، امام زاده عبدالله، امام زاده عباس، امام زاده سید شمس الدین لاله زار، برج نگار، بقعه و آرامگاه پیر برحق، برج بهرامجرد، برج محله سلورد، برج قریت العرب، برج کمال آباد، برج یوسف علی، تپه آسیاب، تل ابلیس، زیارتگاه خواجه بدرالدین نگار، حمام قدیمی لاله زار، حمام قدیمی قریت العرب، خانه بهادر الملک، خانه مازولی، شیر سنگی، عمارت زرتشتی ها، قدمگاه حضرت ابوالفضل، قدمگاه خضر نبی، قلعه و برج ماهونک، قلعه دیو، قلعه کهنه، قلعه جلال آباد، قلعه ترشاب، مسجد جامع گلزار، مقبره شیخ محمد کاکو

بم : ارگ بم، امام زاده زید، امام زاده اسیری، مسجد اهل سنت ارگ بم

جیرفت : آرامگاه امیر حیدر، تپه کنار صندل، شهر قدیمی جیرفت، قلعه سموران، قلعه کهنه، گورستان محطوط
آباد، مقبره میر حیدر یا گورخانه

رفسنجان : آب انبار مرادی، امام زاده شاه سلیمان، امام زاده عباس، امام زاده بی بی صفیه، امام زاده های بی بی
حیات در کوهستان خانمان، منطقه بارجی و محلی به نام با حیا، امام زاده عبدالله، امام زاده ابراهیم، امام زاده
سید جلال الدین، امام زاده پیر غریب، بازار شهر، باغ سرای باقری، دروازه قطب آباد، حصار شهر رفسنجان، خانه
حاج آقا علی، کاروانسرای کبوترخان، کاروانسرای قدیمی قطب آباد، کاروانسرای شاه عباسی رفسنجان، یخچال
حاج علی آقا، یخچال کبوترخان

زرنند : خان موقوفه شاهرخ خان، خانه و برج اصفهانی، روستای تاریخی داهوییه، آثار آسیاب های آبی، نقارخانه،
کاروانسرای گورچو، قلعه و برج جلال آباد، چهار برج شاهرخان، قلعه آبشوری سیریز، قلعه باب هویز، قلعه فتح
آباد، بازار وکیل، بازارچه کرمعلی، بازار حاج ملاعلی، مسجد جامع، مسجد قلعه، مسجد درخیز، حسینیه قلعه،
حسینیه سقاخانه، حسینیه بازار، امام زاده حمزه، امام زاده عبدالله، امام زاده جعفر، امام زاده خواجه فقیه، آرامگاه
عبدالسلام زرنندی، زیارتگاه پیرمراد، بقعه بهاباد، بقعه سید خانوک، بقعه پیر سبز پوش، مقبره سلطان سید
ابراهیم زرنند

سیرجان : آرامگاه شاه فیروز، آرامگاه میر زبیر، مسجد سید، مسجد قلعه سنگ، یخچال محمود آب، یخچال های
حاج رشید

شهر بابک : آتشکده آذریغ، امام زاده حسین جوپار، برج های سه گانه قنات نوج، برج خشتی استبرق، بقعه پیرا
در پیرجل، روستای تاریخی و صخره ای میمند، حمام حاجی آخوند، سه خانه قدیمی ابراهیمی، سالاری
میمندی، عمارت موسی خانی، قلعه مرچ در روستای ریسه و پاقلعه، قلعه مهرآباد، مسجد قطب آباد، مسجد و
حسینیه شهر کهنه، مسجد جامع مروست

کرمان : آب انبار علیمردان خان، آب انبار مجموعه گنجعلی خان، آرامگاه شاه نعمت الله ولی، آرامگاه شاهزاده
حسین جوپار، امام زاده زید، امام زاده شاه حسین، بازار اصلی کرمان، بازار میدان ارگ، بازار ارگ، بازار
گنجعلی خان، بازار اختیاری، بازار سردار، بازار مظفری، بازار عطاری، بازار قدمگاه، بازار قلعه محمود، بازار میدان
قلعه، بازار کلاه مالی، بازار زرگری، بازار کفاش ها، بازار حاج آقا علی، بازار عزیز، برج نادری، باغ فتح آباد، بقعه پیر
بابا مسافر در شهداد، تیمچه کوزه گرها، حمام گنجعلی خان، حمام یا چایخانه سنتی وکیل، کاروانسرای گنجعلی
خان، کاروانسرای وکیل، کاروانسرای میرزا علینقی، کاروانسرای میرزا حسن، گنبد جبلیه، گنبد مشتاقیه، لوح یاد
بود شاه نعمت الله ولی، مسجد چهل ستون، مسجد گنج علی خان، مسجد جامع کرمان، مقبره

